

IV APLEC DE LA JOVENTUT DEL PAÍS VALENCIÀ: l'aplec prohibit

Índex

0. Presentació

**1. Del valencianisme universitari i cultural al
valencianisme polític del Partit Socialista Valencià (PSV)**

**2. Els Aplecs previs al IV Aplec de Bocairent : Lliria, Alcoi
i Castelló**

3. IV Aplec de la Joventut del País Valencià a Bocairent.

4. I després, què?

5. Valoracions Finals

6. Bibliografia

7. Agraïments

8. Apèndix

0. Presentació

El IV Aplec de Joves del País Valencià celebrat a Bocairent el 27 d'Octubre del 1963, és presentat per molts com un dels esdeveniments que marcaren el punt d'inflexió en la història del valencianisme contemporani. Un valencianisme que va començar a configurar-se durant els seixanta en plena dictadura franquista. L'esdeveniment, té diferents lectures al voltant de la seva importància o de quin va ser el motiu per a la prohibició de l'Aplec per part de les autoritats franquistes. Tindrem com a referents les vivències dels protagonistes de l'època, tant en un sentit local (els veïns de Bocairent) com nacional. No obstant, cal afegir, que prèviament mostrarem un viatge pels anteriors Aplecs de Joves del País Valencià, sense perdre de vista als Centres Excursionistes al País Valencià. Aquestos últims, juntament amb Lo Rat Penat i el jovent universitari (amb el Partit Socialista Valencià), tingueren un pes clau en el naixement del valencianisme cultural i polític modern. Abans de les conclusions finals, es repassarà de manera breu el que va passar després del IV Aplec tant a l'àmbit nacional (el moviment com es quedà) com del propi Bocairent.

*“ {...} a València {...}, hi ha dues menes d'habitants:
els fidels a la terra i els altres (ocupants i col·laboracionistes),
i que els únics que cal tenir en compte l'opinió és als primers,
als compatriotes {...} als catalans de València.”
Josep Guia, València, 750 ans de nació catalana. (1988:227).*

1. Del valencianisme universitari i cultural al valencianisme polític del Partit Socialista Valencià (PSV).

El valencianisme dels anys seixanta se'ns presentava com un signe de modernitat cultural, intel·lectual i també política. No tenia res a veure amb la tradició valencianista que el propi franquisme havia deixat formar-se o, fins i tot, d'aquell valencianisme de la II República on trobàvem partits com Esquerra Valenciana. Per tant, als 60 començà a esdevenir una nova tradició valencianista que tenia trets propis. D'una banda el valencianisme dels seixanta tenia una clara vinculació amb el Principat i d'altra banda, trobem tints polítics com les idees socialistes i progressistes. Inicialment, trobem com a precursors als membres de la comunitat universitària, on els grups d'estudiants van anar aglutinant-se al voltant d'unes idees i unes formes de vida diferents. Un tret que els caracteritzava era que venien d'escoles jesuïtes de València i que provenien de les xicotetes i mitjanes burgesies. Prompte, s'adonaren que la seva era una peculiaritat pròpia que els

feia diferents a la resta de l'estat. Calia fer país, un país com era el seu amb una llengua i cultura pròpia que tenia forts lligams amb el Principat. El qual representava en eixe moment del principi de la lluita antifranquista, un moviment capdavanter.

Cal però, fer un incís i recordar que en aquest moments, trobem un grup cultural amb iniciativa valencianista a València com era el Rat Penat, sobretot, les seves Joventuts. A les institucions culturals de Lo Rat Penat trobem a personatges importants de la història del valencianisme dels seixanta com Joan Fuster, Enric Tàrraga, Vicent Ventura, Francesc Codonyer, Antoni Bargues, Lluís Aracil, Lluís Alpera, Domènec Serneguet, Alfons Banafont, Albert Thous, Francesc Cuevas, etc. Aquest sector intel·lectual prompte, de la mà de Joan Fuster es va adonar que *“esser valencià a hores d'ara ja no pot tenir res a veure amb qualsevol modalitat de folklore, per fina i elegant que siga: només pot xifrar-se en la voluntat de seguit essent distints; de seguir essent íntimament distints. Personalitat, en suma; personalitat però que no pot quedar vinculada a cap manifestació accidental”*¹. Així doncs, cal buscar també en el sector de la Joventut del Rat Penat com a l'altre nucli embrionari del nacionalisme a la ciutat de València. El grup tenia una treball cultural molt fort amb Els Cursos de la Llengua i també amb el Teatre estudi. De fet, la llengua era el principal objecte de lluita cultural, en definitiva, de lluita antifranquista. Com hem dit, el nacionalisme fou un factor molt important i definidor de les Joventuts. De seguida, amb aquesta idea política començaren a tenir una idea d'unitat valencianista, amb un fort europeisme i amb una idea d'una comunitat cultural que comptava amb els territoris del Principat.

En l'anomenat “viatge dels 13”², trobem les primeres connexions entre els universitaris valencianistes, amb Fuster com a “mestre de cerimònies”, amb els centres de culte del nacionalisme català. A partir d'ara, els contactes començaran a augmentar considerablement. El viatge al Principat tenia com objectiu principal: posar-se en contacte amb les forces polítiques, socials i culturals catalanes. La visita a les terres principatines es va esdevenir un alliçament concentrat on es parlà d'història, llengua, art, literatura, economia, societat catalana, etc. L'experiència de la presa de contacte amb el funcionament de la lluita nacionalista catalana, tingué els seus resultats a la Universitat. Es va formar el Moviment Social Cristià de Catalunya (MSCC) de la mà de figures com Eliseu Climent, Ferran Zurriaga, Joan F. Mira, Ferran Martínez Navarro i Vicent Álvarez. La MOSCA, com ells deien al MSCC, va ser l'antecessora del ASV (Acció Socialista Valencianista) i tingueren prompte incorporacions importants com la d'Alfons Cucó, entre d'altres. La MOSCA tenia aspectes que mostraven les inquietuds de l'època (nacionalisme i socialisme). La seva lluita diària, la seva forma de treballar ens recorda a l'actitud que varen tenir els Centres Excursionistes, dels quals parlarem després. Crearen l'Acadèmia Obrera per a donar a conèixer als adults analfabets la cultura general. Juntament amb açò varen realitzar una Biblioteca Ambulant amb l'objectiu d'estendre la cultura

¹ Carta de Joan Fuster a Angelí Castanyer el 21 de Maig del 1955. Pàgina 23

² En aquest viatge participen personatges com Eliseu Climent, Lluís Aracil, Màrius Garcia Bonafé, Ferran Martínez Navarro, Lluís Alpera, Josep Lluís Viciano, Rafel Ballester Ramos, Josep Palàcios, Antoni Bargues, Lluís Monferrer, Rafel Martínez Valero, Miquel Mestre Navarro, Josep Raga.

política als pobles i començar a socialitzar el valencianisme fora dels cercles intel·lectuals i culturals de la ciutat de València.

Com hem dit al paràgraf de dalt, amb la fi de la MOSCA trobem al 1962 la fundació d'un nou grup cultural-polític com era Acció Socialista Valencianista. Ocuparan entre el 1962 i el 1965 l'espai universitari que havia deixat les detencions del 1962 al si del PCE. Ara, continuaran amb una tasca de divulgació de les idees valencianistes arreu del territori valencià amb tot un seguit de xerrades, conferències, tertúlies, exposicions de llibres, contactant amb gent interessada... En definitiva, el valencianisme polític estava eixint de la capital cap a tot el territori nacional poc a poc. No cal recordar, que els actes de la MOSCA i posteriorment, del ASV, varen estar en perfecta relació amb el treball de Lo Rat Penat i les seves Joventuts. Als àmbits que els universitaris no podien arribar ho faria Lo Rat i els ajudaria a traslladar el seu missatge transformador. No cal comentar una obvietat, trobarem a membres universitaris en les Joventuts, fent que l'acció fora conjunta i quasi perfecta. Apareixen en aquest moment d'efervescència nacionalista un dels actes més important i simbòlics: els Aplecs per al jovent i, en menor mesura, les rutes universitàries. L'activitat cultural cap a fora de les portes universitàries era la principal, i pot ser per això, la necessitat de fer un pas cap endavant explica la formació del Partit Socialista Valencià (PSV) al 1964³. Es creà en un moment, on el nacionalisme cultural començava a entrar en un moment de normalització, de socialització. Sempre, dins del marc tant reduït que la dictadura franquista donava a les veus discordants del seu missatge espanyolista. El PSV⁴ va ser una creació pròpia dels valencians sense cap ingerència de qualsevol àmbit que no fora valencià. El fet mostrava clarament la seva intenció: no volia ser cap sucursal de cap partit espanyolista ni estatal. Volien treballar en el seu territori, el País Valencià, on es parlava el català com a llengua nacional i el qual formava part d'una comunitat cultural més àmplia de la mà dels veïns i germans catalans d'altres territoris.

2. Els Aplecs previs al IV Aplec de Bocairent : Lliria, Alcoi i Castelló.

Per tant, ens plantarem als anys seixanta en un moviment nacionalista on tenen la llengua com a una de les eines més fortes en la seva reivindicació. La consciència cultural va anar acompanyada de seguida amb una política articulada amb el partit valencianista recent creat. Però, aquesta presa de consciència nacional per part de la societat valenciana, n'haguera sigut una altra si no s'haguera tingut mecanismes de socialització nacionalista com eren els Centres Excursionistes. Organitzaren aplecs on es realitzen xerrades, recitals, conferències, etc; tot amb amb l'objectiu de difondre el moviment nacionalista durant la dictadura franquista. Trobarem com ,poc a poc, amb els

³Mirar a l'Apèndix el gràfic 1: trobem la relació dels militants del Partit Socialista Valencià entre el 1964-1968

⁴ El PSV té un tret definidor amb el cas català, segons comenta Eliseu Climent, ja que no hi havia cap burgesia darrere del moviment nacionalista i socialista valencià. El PSV no tenia el mateix recolzament social ni tampoc comptava amb cap obrer ni amb cap burgès.

encontres que es feien i tota una sèrie d'activitats culturals els primer passos “reals” del valencianisme dels seixanta. Començaren a estendre una idea del valencianisme que anava allunyant-se de la visió provincial, folklòrica i espanyolista. Amb els aplecs començaven a vertebrar el país de nord a sud, ja que les activitats tenien forts tints culturals i amb el temps, polítics.

És important conèixer bé el territori que es defensa davant l'amenaça al qual es combat, en aquest cas el feixisme franquista. Els aplecs aconseguien que la consciència nacional aniguera acompanyada d'un coneixement de la història i els costums de cada territori, comarca, on es realitzaven els diferents aplecs. Els Centres Excursionistes, en quant a la convocatòria dels Aplecs, tingueren molta importància en aconseguir el que hem descrit anteriorment: fer país. No cal oblidar la importància de Lo Rat Penat i les seves Joventuts, les quals convocaven conjuntament els aplecs de joves del País Valencià. Per exemple, en el cas Bocairentí, cal tenir present la importància, alhora de convocar el IV Aplec, que va tenir el Centre Excursionista de Bocairent mitjançant el Patronato de la Juventut Obrera Catòlica i la Joventut de Lo Rat Penat.

En definitiva, els aplecs en aquesta època varen ser una via que, juntament amb les rutes universitàries, podien expressar els nous ideals valencianistes sense cap mena de repressió franquista ja que comptaven inicialment amb legalitat per a fer-la (tot i que a Bocairent es va prohibir l'aplec).

El **primer aplec de la Joventut del País Valencià** es va celebrar a Lliria el 16 d'octubre del 1960⁵. Organitzat conjuntament entre els estudiants universitaris i els joves ratpenatistes. El primer aplec va comptar amb una col·laboració econòmica del financer Ignaci Villalonga, el qual va pagar el tren de València a Lliria als expedicionaris que volien acudir. L'aplec es va celebrar una setmana després de que Lo Rat Penat, el següent cap de setmana del 9 d'Octubre, fera una processó cívico-cultural al Puig. La “simple” tradició cultural ja no motivava als joves de Lo Rat Penat⁶: era l'hora de donar un pas cap endavant en la lluita valencianista, en la lluita antifranguista. Les ganes de fer país, d'avançar cap a la lluita política de caràcter valencià, quedà patent amb la convocatòria del I Aplec de la Joventut del País Valencià a la Font de Sant Vicent de Lliria. Ho podem veure reflexat en la crida que recollia l'atmosfera de qüestionament de les coses que els rodejaven durant el dia a dia: era una primera topada amb la realitat⁷. La crida combinava la perspectiva del futur del poble valencià amb la consciència històrica de conèixer Lliria i els seus voltants. De fet, l'excusa per a la celebració de l'acte civico-polític era anar a visitar el poblat ibèric amb Miquel Tarradell. Va ser l'inici del que encara continua fent-se actualment, convocar un aplec un diumenge d'Octubre per a reafirmar la lluita nacional. D'aquest primer aplec, Tàrraga comenta que en aquella època “*els que*

⁵ Mirar a l'Apèndix on al gràfic 2 hi ha una senyera del I Aplec de Lliria.

⁶ Entre els quals trobem a Enric Tàrraga, els germans Codonyer, Eugeni Boscà, Albert Thous o Alfons Bonafont, entre d'altres.

⁷ Mira a l'Apèndix on al gràfic 3 es disposa la crida a l'Aplec de Lliria que eixia reflexada al “Serra d'Or” novembre del 1960, p.44.

*érem nacionalistes a València cabíem tots dins un sol taxi*⁸”. Eliseu Climent comenta per la seva part, que a aquell aplec no assistirien més de vuitanta persones, però no per això ho veu com una derrota i una decepció: “ *avui potser vuitanta persones no semblarà gran cosa, però en aquell tren, el 1960, érem una multitud: va ser descobrir la gent d'un país que recomençava*”⁹”.

El II Aplec es va celebrar l'any següent a la localitat d'Alcoi. La comarca de l'Alcoià tenia característiques que ens recorden a la societat catalana del moment: forta importància de la indústria (fort compromís obrer amb la causa nacional, no com a València on els militants comunistes solien estar militant al PCE i no al PSV) i pel seu compromís nacional amb la utilització de la llengua i la celebració de tot tipus d'activitats culturals. Fuster ja deia allò de que “*Alcoy, un caso aparte*”¹⁰, referint-se a la florexien indústria alcoiana i les seves relacions amb el Principat. De fet, Alcoi tenia més relacions amb Barcelona que amb València, i ja no dir, que Alacant. El motiu principal eren de clau econòmica, motivada per les relacions industrials basades en la producció del tèxtil. Per exemple, es veia tot allò castellà com un fet burgès. També es veia a Alcoi com a Catalunya alhora de seguir polítiques econòmiques proteccionistes, per contra València i Madrid eren lliurecanvistes. Alcoi tenia un sector obrer compromès amb la causa nacional i mantenia fortes relacions amb els sectors universitaris de València. Unes de les icones de la causa a la capital de la Mariola eren els germans Torró, Rafael Climent, Robert Català, Antoni Miró i el propi Ovidi Montllor, que amb les seves vivències de treball entre 12 i 16 hores connectava perfectament amb les seves postures nacionals i culturals.

En tot aquest caldo de cultiu valencianista a Alcoi, trobem com les activitats del Centre Excursionista d'Alcoi giraven al voltant de la cultura catalana. La seva secció de Cultura Valenciana va començar a impartir tota una sèrie de cursos on s'aprenia la llengua pròpia. Fins i tot, en la revista pròpia, anomenada Mariola, varen introduir progressivament el valencià en les seves planes. Tal era la seva activitat cultural, nacionalista, que es va voler fer una seu filial de Lo Rat Penat a Alcoi. La proposta no es va portar mai endavant perquè no es varen acceptar les exigències d'autonomia que volien els alcoians. Malgrat tot, la seva tasca no es va esdevenir sols al seu àmbit local i varen començar a socialitzar el valencianisme a la comarca i més enllà creant Centres d'Excursionistes com els d'Ontinyent, Oriola, Alacant, Muro, Cocentaina, Gandia i Bocairent¹¹. Sense oblidar que juntament amb aquesta creació, realitzaren xerrades i conferències a aquestes poblacions amb membres universitaris. Acudiren personatges com Joan Francesc Mira, Lluís Aracil o Josep Raga.

⁸ Aquesta frase queda recollida a l'article que es va publicar a Vilaweb el passat diumenge 18 d'Octubre del 2009. <http://www.vilaweb.cat/noticia/3644409/noticia.html>

⁹ Les impressions d'Eliseu Climent al voltant del primer Aplec han estat extretes de l'article publicat per Núria Cadenes a la Revista del 3 de Novembre del 2009 EL TEMPS a l'article “ El camí ja és ben sabut”

¹⁰ Joan Fuster, *Alcoy, un paso aparte*, “Arquitectura”, núm. 80 (agost de 1965) ps. 21-26

¹¹ Marcel·lí Sempere, juntament amb Miquel Cantó, foren els veïns de Bocairent que varen ajudar a la formació del Centre Excursionista de Bocairent (dins del Patronato, entitat catòlica). Aquests dos personatges, alhora que foren els referents del valencianisme cultural al poble, també varen acudir a reunions de caràcter organitzatiu al Centre Excursionista d'Alcoi (CEA).

Alcoi desenvolupa tot un seguit d'activitats culturals com els cursos de la Llengua, de geografia de la llengua valenciana o del curs social de llengua (tots relacionats amb la llengua catalana). Però l'organització del II Aplec de la Joventut del País Valencià fou l'acte més important. Convocat juntament amb la Joventut de lo Rat Penat, es va celebrar a Alcoi el 15 d'Octubre del 1961¹². Assistirien al voltant de dos-centes persones amb tot un seguit d'activitats com la d'assistir a una missa a l'església de Sant Jordi, una visita cultural a la ciutat, un dinar de germanor al Preventori, projecció d'un documental sobre els Moros i Cristians i a la vesprada després del dinar varen fer una sessió de cinema amateur valencià. El fet de voler créixer, de conèixer noves coses la trobàvem patent de nou amb la crida al II Aplec¹³. La crida ens presentava l'elecció d'Alcoi com una ciutat que representava molt clarament l'esforç i la voluntat per a crear una sòlida economia. La seva tasca cultural i política continuà, on destaca al any 1963 la primera actuació de Raimon en una xerrada-col·loqui sobre la nova cançó. Aquesta va ser la segona volta que Raimon actuava fora de la ciutat de València, la primera va ser al III Aplec de Castelló. Al 1966, per exemple, el PSV es va implantar a la ciutat després del contacte entre els treballadors i el sector nacionalista de València. No obstant, el PSV tenia un sentit més obrerista que el que tenia la ciutat de València pel ja esmentat anteriorment. La connexió era més forta amb altres ciutats obreres tèxtils com Terrassa i Sabadell, i pot ser per això, “ *la trajectòria del PSV tenia un fort caràcter obrerista i una visió més oberta i lligada a les idees socialistes i de l'internacionalisme proletari*”.¹⁴

El III Aplec, es va celebrar a la capital de la Plana, a Castelló, organitzat de nou per un Centre Excursionista (en aquest cas el de Castelló) i les Joventuts de lo Rat Penat. El Centre Excursionista de Castelló va tenir una pràctica valencianista que el varen fer seguir la mateixa trajectòria que el d'Alcoi. La temàtica que varen girar les seves activats varen ser aquelles que preocupaven al jovent castellanenc: tenien forta atracció pels temes culturals i pels polítics. Feren també Cursos de Llengua, xerrades on participaren Manuel Sanchis Guarner o Lluís Aracil. Tot i això, com a la ciutat de la Mariola, la seva principal activitat va ser l'organització del III Aplec de la Joventut del País Valencià el 21 d'Octubre del 1962. Ens trobem de nou, com els aplecs anaven constituint un factor important per a la dinamització territorial del nacionalisme modern. A més, anava estenent la idea de “país” a les terres on la cultura i la política estaven brotant de la mà de joves inconformistes de la realitat franquista i que cercaven tornar a les arrels del poble valencià. I a Castelló, la idea de País Valencià es va plasmar amb el III Aplec.

Troblem com la crida¹⁵ a la participació del jovent en l'aplec estava relacionat amb les característiques culturals pròpies valencianes. Seguia la mateixa línia que les anteriors al posar al

¹² Veure gràfic quatre amb la senyera del II Aplec de la Joventut del País Valencià

¹³ Veure gràfic cinquè on mostrem la crida del II Aplec

¹⁴ Joan Valor pàg. 278 Ferré i Trill, Xavier “Abans i després de Nosaltres els Valencians”. Editorial Curial. Barcelona.

¹⁵ Mirar l'apèndix el gràfic 6 on trobarem la Crida del III Aplec

capdavant allò que anava a visitar-se. La crida, remarcava que calia tenir un retrobament nacional de la història amb una solidaritat amb els germans que compartien les mateixes característiques culturals i històriques. És a dir, feia èmfasi en una lluita política que eixira ja del purament valencià i cobrira una lluita conjunta de Països Catalans. El III Aplec va començar hissant una senyera a la Plaça Major i es van fer els actes a les Escoles Pies. Es va projectar un film en català, també es varen posar corones a les tombes de Bernat Artola i Gaetà Huguet. Anaren al santuari de Lledó a fer una missa i es varen fer uns parlaments on parlaren Fuster, un representant de Bocairent (on anava a celebrar-se el proper Aplec), la Ribera Baixa, Alcoi, pel Club dels Novel·listes de Blai Bonet i pel exdirector de “Las Provincias” Martí Domínguez que atacà al centralisme tant de Barcelona com de Madrid. L'acte el tancaren les actuacions dels Setze Jutges i Raimon.

El Centre Excursionista de Castelló va continuar treballant per fer país amb tota una sèrie d'activitats a destacar. Per exemple, la XIII Acampada Social de Penyagolosa al 1968 durant 8 dies en agost. La voluntat nacional va seguir reafirmant-se amb els cursos de la llengua, amb les parades de llibres, arreplegant firmes per a que la litúrgia es fera en valencià o amb recitals de la cançó. En definitiva, tant Alcoi com Castelló eren dos focus culturals, en el cas d'Alcoi més polítics, independents de les activitats que estaven realitzant a la capital del Túria.

3. IV Aplec de la Joventut del País Valencià a Bocairent.

L'aplec que no es va celebrar a Bocairent el 27 d'Octubre del 1963 trencava amb una sèrie de tòniques, i en continua d'altres, que havien portat a terme a les anteriors edicions dels aplecs. D'una banda, la prohibició de l'Aplec va suposar que l'ona valencianista que anava creixent a tot el territori fora frenada. Aquest cas, el de la prohibició, el parlarem més avant on mostrarem les dos visions que hi ha al voltant de perquè es va prohibir. El que si que no es pot obviar era què, el IV Aplec amb la seva suspensió, va suposar per al moviment una senyal de que estaven fent les coses be i que calia seguir en eixa línia per a continuar recuperat la memòria d'un poble. Un poble com el valencià, que havia estat espoliat físicament, culturalment, humanament pel règim feixista espanyolista de Franco des de la seva entrada a la ciutat de València i a tot el seu país.

Fins aquell moment, els Aplecs s'havien celebrat allà on hi havia una relació entre el creixement del moviment nacionalista i els punts comarcals on ho estava fent. Quan s'havia celebrat l'Aplec, trobem com a la població en qüestió hi havia un teixit cultural força important que havia provocat en certa mesura, que les activitats culturals motivaren la convocatòria dels aplecs. És a dir, es convocava allà on el treball nacionalista estava fent-se bé i on sabien que no hi hauria cap problema per a celebrar-se. A les poblacions convocants es podria comptar amb “personal”, no sols per a l'organització sinó també per a l'assistència dels actes. Alcoi o Castelló, són un bon exemple de que eren un fort nucli nacionalista a la població, però sobretot, a la comarca. I si no estaven del tot

estesos a la comarca, els Aplecs serviren per a posar-se en contacte amb altra gent de la comarca i fer una xarxa nacionalista més gran i més forta. Es feia país però també es feia comarca.

No estem dient que Bocairent no tinguera un treball previ, ni que no fora important a la comarca. Tot el contrari, Bocairent havia estat una població amb una base nacionalista important. On ens agradaria posar èmfasi és en la proximitat que hi havia entre Alcoi i Bocairent, on dos anys anteriors es va fer el II Aplec. Una proximitat no ja territorial, sinó també econòmica ja que Bocairent es caracteritzava per tenir una indústria tèxtil molt lloable. El contacte amb Alcoi, per tant, el va ajudar a evolucionar cap al valencianisme modern però no va ser el factor únic ja que hi havia ja unes bases importants a la població. Bocairent, tot i ser petit, va estar al capdavant de la lluita valencianista d'aquells temps.

Un dels principals protagonistes cardaors¹⁶ i compromesos amb el valencianisme, fou en Miquel Cantó, el qual va començar a escriure en valencià als programes de festes de Moros i Cristians. Era l'únic lloc on podia fer-ho en públic, no cal comentar que la dictadura feixista d'aquell temps tant sols deixava escriure en valencià als àmbits purament folklòrics. De fet, Miquel Cantó escrivia uns contes que agradaven als mateixos veïns i veïnes perquè parlaven de la realitat diària de manera satírica però també per haver estat escrits amb la seva llengua. Tal va ser el seu gust per a la literatura, que va guanyar al 1957 un premi per part de Lo Rat Penat en la 73a edició dels Jocs Florals.

Un altre puntal del valencianisme cívic, cultural, el trobem amb la figura Marcel·lí Sempere. El qual es va ensenyar a escriure en valencià mitjançant cursos per correspondència que feia Lo Rat Penat cap als anys cinquanta. Per contra que Cantó, sempre va incloure els seus ideals valencianistes en altres àmbits com la natura i l'esport. Trobem que, com a Alcoi i a Castelló, la formació del Centre Excursionista de Bocairent cap al 1960, un punt clau per a la formació del valencianisme en Bocairent¹⁷. En el cas cardaor, el Centre Excursionista va estar format dins d'una institució catòlica com era el Patronato. Una institució catòlica que a Bocairent estava molt valencianitzada gràcies a un referent actual en la música en valencià: Paco Muñoz. En aquell temps, Paco Muñoz havia estat diaca i després vicari de la parròquia. Ell havia introduït el valencià mitjançant jocs populars i cançons, i en el seu treball catequesis trobàvem constants referències a la senyera i a Jaume I. Fins i tot, d'aquesta època trobem els inicis d'una de les lligues esportives que actualment trobem a Bocairent encara: L'esportivitat de Futbol. En els inicis, Marcel·lí Sempere, comenta que van fundar l'equip de futbol anomenat Sant Lluís i que a partir d'allí es va crear una lliga de futbol cultural.. Fins i tot, comenta que pot ser és l'inici del futbol a Bocairent ja que en aquella època no tenien encara equip oficial del poble. Marcel·lí recorda que feien una parada de llibres en valencià que la posaven

¹⁶ Cardaor és el topònim com es sol nomenar als bocairentins per la seva tradició al voltant de la indústria tèxtil.

¹⁷ És en aquest moment quan comencen a militar en el valencianisme bocairentí altres veïns com Jose Ma Martínez, Manolo Bellver, Miquel Vanyó, Francesc Ferrer Vanyó, Joaquim Domènech i Eusebio Puerto.

a la plaça, i fins i tot, van publicar una revista anomenada Font Freda en valencià. Entre les moltes activitats que trobàvem en el Patronato de caràcter cultural trobem: les classes de cultura general, els grups de teatres i els cors de xiquets. També varen realitzar xerrades membres importants com Vicent Álvarez o Joan Francesc Mira als seus locals.

El Centre Excursionista de Bocairent va començar a participar a les acampades que anaven fent-se al llarg de la geografia valenciana cada tres mesos. Cal fer un incís, i comentar que, el Centre Excursionista de Bocairent va nàixer pel contacte amb el grup valencianista d'Alcoi del mateix centre. De fet, va ser una filial durant els primers mesos i mostra, com la influència del CEA va ser important per a Bocairent. Tenien una gran relació amb l'alcoià Salvador Tomàs, el qual els va fer entrar en contacte amb la lluita nacional en un marc més ampli amb les trobades excursionistes. Els joves valencianistes de Bocairent, no sols estaven en contacte al marc nacional gràcies al excursionisme sinó que també tenien un contacte amb els universitaris mitjançant la revista Diàleg. Una revista publicada per la facultat de Dret de València i que comptava amb la participació dels joves valencianistes d'aquella època¹⁸.

El centre Excursionista de Bocairent comença amb un sentit nacional i amb contacte amb la realitat del moment, ja que el nucli valencianista va participar en el II Aplec d'Alcoi, on segons Marcel·lí Sempere, es va posar en contacte amb tota l'elit valencianista del moment. Entre els que comenta Sempere són Eliseu Climent, Sanchis Guarner o el mateix Raimon, en el qual varen tenir una relació molt bona. A la participació del III Aplec a Castelló va ser quan es va proposar fer el IV Aplec a Bocairent. *“Ho vam proposar mentre dinaven en la verge del Lledó”* em comentava Marcel·lí Sempere. A més, ho varen fer recordant que les Normes de Castelló del 1932¹⁹ les havien signat, entre altres, el Centre Valencianista de Bocairent. Així doncs, en aquest dinar amb personatges com Joan Fuster, Sanchis Guarner, Enric Tàrrega o Max Cahner, es va decidir que al pròxim aplec es celebraria a Bocairent.

L'Aplec, en teoria, va estar convocat en aquest cas, no pel Centre Excursionista, sinó pel nucli d'Acció Catòlica de Bocairent i la Joventut de lo Rat Penat. Aquesta és una diferència respecte als anteriors, una diferència simbòlica que Fuster pot ser ho diguera amb sorna per la col·laboració que va fer el Patronato de la Juventud Obrera Catòlica. Però Fuster, potser no coneguera que el Centre Excursionista formava part de l'entitat catòlica. El que està clar és que el Centre Excursionista estava present en la organització de l'Aplec i que n'era un dels que va convocar. La tasca de l'organització de l'Aplec es va produir de seguida que Marcel·lí tornà de Castelló i es posà de seguida en contacte amb els valencianistes de Bocairent, entre els quals trobem a Miquel Cantó, Francisco

¹⁸ Per exemple, trobem com a Director de la primera edició a Vicent Álvarez, trobem també a estudiants com Joan V. Marquer, Eliseu Climent, Josep Lluís Blasco, Ricard Perez Casado, Ferran Zurriaga, Ferran Martínez Navarr, Joan Francesc Mira, Cèlia Amorós, Lluís V. Aracil, Pere Varela i Álvarez.

¹⁹ Recordar que són unes normes ortogràfiques elementals, que segueixen, bàsicament, les normes [fabrianes](#), adaptades al [valencià](#).

Ferre Mora, entre altres. Hi ha una característica comú entre tots ells: haver estudiat el valencià a Lo Rat Penat. El maig del 1963, Raimon acudeix a Bocairent juntament amb Lluís Aracil. Era la primera volta que actuava Raimon a Bocairent, i van aprofitar per a presentar, amb la seva actuació al Patronato, el IV Aplec.

El grup valencianista de Bocairent ho té tot organitzat i compta amb tots els permisos escaients de les autoritats municipals per a la realització de l'Aplec. S'anava a realitzar el que estava fent-se als altres Aplecs, un dinar de germanor, una missa i per últim, Raimon tancaria l'Aplec amb una actuació al Teatre Avenida juntament amb grups locals de l'època. El poble estava preparat i esperant l'arribada dels valencianistes, s'esperava que assistirien vora tres mil persones (sumant la participació local, comarcal i la nacional amb representació del Principat de la mà de Joan Ballester Canals). Però Governació Civil suspèn, o millor dit, prohibeix que es celebri l'aplec a Bocairent. La prohibició era una mostra de com, a València, s'estava veient aquests aplecs com una possible amenaça per als ciments de la dictadura.

La prohibició, però, trobem dos versions possibles de perquè no es va deixar fer. En primer lloc, tenim la versió "clàssica", i pot ser siga la més acertada, de que es va suspendre per la Crida d'aquell any ja que l'havia fet Joan Fuster²⁰. La crida d'aquell any era un reclam on es manifestava la necessitat de tenir consciència de ser un poble. Els camins en aquell moment s'anaven definint, en el sentit d'emprendre un treball que afavorira la conscienciació del poble valencià. Joan Fuster estava vist com el dimoni per la seva guia que havia publicat en l'editorial Destino anomenada "*El País Valenciano*". La polèmica d'aquella època es va esdevenir perquè l'acataren els intel·lectuals falangistes com Diego Sevilla Andrés. Aquest últim havia aconseguit que el nom de Fuster, davant de les autoritats, era vist com un conflicte. De fet, aquest personatge falangista, va ser el que suposadament va incitar a Sánchez Malo, el governador civil de València, a prohibir l'acte. El qual va manifestar a Segura de Lago, el president de Lo Rat Penat, que "*Yo podría autorizarles a ustedes un acto separatista, pero que ustedes celebren un acto catalanista esto es inconcebible, y mucho más dirigido por un mercenario a sueldo del oro catalán*".

Per descomptat, el "*mercenario a oro catalán*" n'era el Fuster. El mateix Fuster s'adona de que pot ser ell haja estat un motiu de la prohibició amb la seva crida. Ho reflexa amb una carta que li va enviar a Joaquim Maluquer el 5 de Novembre del 1963, on l'explica tot el que va ocórrer amb la suspensió de l'Aplec. Ens mostra que ell no va acudir a Bocairent no perquè l'hagueren fet presoner a Sueca, sinó perquè es pensava que acudir tant sols li portaria problemes i que sabia que l'acte anava a suspendre's per la Benemèrita²¹. "*Aquests bons senyors, quatre o cinc dies abans de l'acte, se'n van assabentar - i van llegir la meua "crida". Va ser la "crida" allò que va treure'ls de polleguera*"

²⁰ Mirar el gràfic 7 a l'apèndix on trobem la Crida del IV Aplec.

²¹ Aquesta afirmació de que no va anar perquè sabia que anava a ser suspès ho diu amb la carta enviada el 28 d'Octubre del 1963 a Vicent Àlvarez

afirmava el Fuster²². Pareix ser, que aquestos senyors que es refereix Fuster siga el grup d'intel·lectuals que l'atacava ja que ell mateix diu que : “ *Presos d'una virtuosa indignació, digna de millor causa, van adreçar-se al Governador Civil de la Província, a instar-li que prengué les mesures pertinents.* ”²³”

En segon lloc, trobem una altra teoria que hi ha al voltant de la prohibició. Aquesta és la que manté Marcel·lí Sempere. Nosaltres li anomenarem la versió “oficial”. Segons ell, l'Aplec no es va celebrar perquè va fallar el permís que calia des de València i van fer propaganda on no calia els valencianistes de València. Per tant, es va fallar en l'organització perquè no es va demanar el permís a Governació Civil. El qual es va assabentar perquè algú li va fer arribar a Governació Civil un pamflet amb la crida. La versió de Marcel·lí la podem lligar amb una que apareix a la carta ja esmentada. Segons la qual hauria tingut problemes altres nacionalistes, com Ferran Sanchis Cardona, pel fet de que el peu d'impremta de la crida era d'Almassora i no s'havia donat permís per part de la censura d'imprimir res allí. Així doncs, la prohibició va ser també, segons aquesta versió, per la crida. No sols pel contingut, sinó perquè “*l'impressor s'havia oblidat de complir el tràmit*”²⁴. Però, com bé indica Fuster, era una excusa legal que es va trobar Governació Civil per a poder prohibir l'acte sense dir la veritat. Marcel·lí pot ser no va desencaminat amb la seva versió quan diu que el Governador es va assabentar perquè van deixar pamflets a Governació Civil. Però el que Marcel·lí desconeix, o simplement no creu així, és que els que li donaren la crida al governador serien els intel·lectuals falangistes de la mà de Diego Sevilla. Marcel·lí culpa ,en canvi, als més convençuts en la causa nacionalista a la capital perquè varen mesclar la política en aquells aplecs.

Amb l'acusació s'adonem de que aquella corrent nacionalista trobàvem una amalgama ideològica molt forta. Podríem trobar a persones que creien amb el socialisme, d'altres més de dreta o, fins i tot, com és el cas cardaor que en parlem ara, carlistes. Tot i això, cal dir que el IV Aplec havia estat seguint la tònica dels altres aplecs, i que no era una excepció a la resta. Realment, és diferent des del primer moment que es va prohibir. I a més, si aquest si s'haguera celebrat, hauria sigut una mostra de força nacionalista important. El fruit del treball del nacionalisme valencià des dels anys seixanta, de la mà dels Centres Excursionistes, de les Joventuts de Lo Rat Penat, del Partit Socialista Valencià, havia motivat la prohibició sense dubte. Cap aplec havia estat una concentració cultural simplement, sinó per què es buscaven mil excuses alhora de buscar quartades com es va fer en la convocatòria del I Aplec de Lliria? El que es volia aconseguir amb els aplecs era crear i posar en un funcionament un engranatge que connectara les diferents comarques (la base) mitjançant la política. Amb la unitat de les bases (les comarques) ajudaven els centres excursionistes i les xerrades que feien els universitaris amb una clara motivació política. Així doncs, que la llengua fora un punt important en els Aplecs i dins del treball de molts valencianistes de l'època, no suposava que la

²² Mirar al gràfic 8, on trobarem la carta esmentada de Joan Fuster a Joaquim Maluguier.

²³ Gràfic 8, pàgina 503

²⁴ Gràfic 8, pàgina 506

política (la qüestió nacionalista) no estiguera present en molts altres activistes de l'època.

Tornant al IV Aplec, cal dir que la prohibició de l'acte no va ser oficial, i per això, des de Lo Rat Penat es va seguir fent la convocatòria per a que acudiren a Bocairent el 27 d'Octubre. Però, el mateix divendres 26 de la vesprada el setge sobre Bocairent va començar a mostrar que aquell acte, molestava a les autoritats franquistes. Tots els accessos a Bocairent per carretera estaven tallats, la Guàrdia Civil amb tres regiments, i fins i tot, una companyia de militars, no deixaven passar a ningú cap a Bocairent i els intimidaven a que feren marxa enrere. Tot això, ho feien mentre anaven amb una metrallera en mà²⁵. D'aquest cordó, d'aquest setge de la Guàrdia Civil en tenim diferents testimonis. D'una trobem com, els que venien amb bus des de València eren parats abans d'entrar al Barranc d'Ontinyent (la carretera que uneix Bocairent i Ontinyent). En un d'ells, anava Enric Tàrrega, el qual narra que quan la guàrdia civil els va dir allò de “*rojos, más que rojos!*”, “*no t'imagines com es va posar ma mare, que també hi venia i que era carlina... Els va dir de tot!*” Deia Tàrrega. L'aplec no es va celebrar, després de la prohibició i el setge, com estava previst. Tot i això, apunta Tàrrega que “*El varem fer : sota un pont, però el varem fer*”²⁶. Tot i l'afirmació de Tàrrega, no hi ha constància de que a Bocairent es celebrara res. El que sí que hi ha constància d'un “aplec improvisat” després de la prohibició d'entrar a Bocairent, a la població de Gavarda. Si a Bocairent s'haguera fet alguna cosa, Josep Villarrubia apunta que s'ha parlat alguna vegada de que es fera prop de la Font de la Mariola. Si així s'haguera fet, seria simbòlic i no coincideix amb el lloc on hauria estat Tàrrega ja que a la Font de la Mariola no trobem cap pont el suficientment gran per a poder realitzar un aplec. Fins a les portes de Bocairent, van arribar tota una sèrie de busos provinents de Castelló (1), Alcoi (2), Ontinyent (2), Alcúdia de Carlet (1) i amb cotxes particulars i motocicletes. Domènec Serneguet, ho veia com un èxit el que hagueren arribat, tot i que pegaren mitja volta davant el setge de la Benemèrita. En la carta que li va escriure Serneguet a Max Cahner, explicant com havia passat tot, li deia que els veïns de Bocairent no els deixaven sortir del poble i sols podien sortir, o entrar, donant la documentació i fent-se ells responsables del poguera passar. A més, feia valoracions positives de la prohibició. Per a ell el fet d'estar molt vigilats pel règim i per la importància que havien donat al IV Aplec les autoritats franquistes en voler prohibir-ho no demostrava altra cosa que la mobilització per part de la dictadura mostrava el que estaven aconseguint amb la seva lluita.

Un altre testimoni que trobem d'aquella època ens indica de manera clara com funcionava el setge. “*Un cordó impressionant de forces armades, amb metralleres, encerclava el poble, convertit durant 24 hores en un reducte assetjat militarment. Veïns de poblacions properes a Bocairent, que hi havien arribat a peu, varen ésser obligats a donar noms i domicilis*”. Una anècdota que hi ha sobre aquest dia la protagonitza el pintor alcoià Antoni Miró. Parat per la Guàrdia Civil, va manifestar que ell no anava a cap manifestació sinó que anava a pintar paisatges del poble, fet que el va permetre

²⁵ El mateix Marcel·lí Sempre, aquest fet li lleva importància ja que deia que les metralladores que tenien en aquella època eren molt dolentes.

²⁶ Les impressions d'Enric Tàrrega al voltant del quart Aplec han estat extretes de l'article publicat per Núria Cadenes a la Revista del 3 de Novembre del 2009 EL TEMPS a l'article “El camí ja és ben sabut”

acudir al poble. Tot i l'autèntic setge, els que varen voler anar amb Bocairent amb tren, varen poder passar sense cap problema. Els que varen tenir problemes per accedir, pegaren mitja volta i anaren cap a la població de Gavarda, com hem dit, per fer-hi una concentració.

Joan Fuster, va escriure diverses cartes a Joaquim Maluquer i també a Vicent Álvarez. Fuster davant la prohibició, va escriure la ja famosa i irònica frase de *“Ladran, luego cabalgamos”*²⁷. De nou, se'ns mostra en una carta del mateix dia per la vesprada, a un Fuster irònic i optimista davant aquella situació. No veia res negatiu en la prohibició, tot el contrari, ho veia una victòria : *“hem aconseguit mobilitzar 150 números de la Benemèrita. No és això guanyar unes eleccions?”*. Havien guanyat segons Fuster unes eleccions, però el que havien demostrat, el moviment valencianista havia arribat a una *“pubertat política. Fins ara no havíem merescut la suspicàcia oficial. Avui teníem la Guàrdia Civil, amb metralletes, a les portes de Bocairent”*²⁸. Fuster, en la carta (apèndix número huit) ens narra també alguns testimonis del contacte amb la Guàrdia Civil amb unes *“metralletes [que] eren exhibides en posició agressiva. - Si ustedes van a la manifestación, no pueden pasar-deien els “civils” ”*. També apunta que els agafaven el nom i la matrícula d'aquells que passaven a Bocairent. En la mateixa carta ens mostra que encara es parlava, i molt, a la societat valenciana del moment. En una altra carta que li escriu Fuster a Vicent Alvarez el 28 d'Octubre, un dia després, ens mostra que *“el país està més caldejat com mai no ho havia estat”*. De nou, trobem com manifesta la satisfacció del nivell que havia arribat la lluita nacionalista *“ no hi ha precedents dins la història del valencianisme que per una cosa així s'hagen mobilitzat tants tricornis”*.

4. I després, què?

Després del IV Aplec a Bocairent, que es va fer al moviment valencianista? D'una banda, pel que fa a Bocairent. La repressió no fou molt dura, i segons comentà Marcel·lí Sempere, els tractaren de “rojos” i “es varen riure molt d'ells”. Però amb el temps, tant ell com Miquel Cantó, anigueren desconnectant i allunyant-se d'aquest valencianisme, ja siga per la forta politització que va agafar el moviment o per la catalanització que va tenir el moviment anys després. Ell mateixa comentava que el seu valencianisme era purament cultural, i que no es pot mesclar la cultura i la política. Així doncs, deixaren passar a una nova generació de valencianistes a Bocairent que tingueren com a factor comú la formació als jesuïtes de València. On destaquen figures com Damià Mollà (guanyador al 1986 del premi Joan Fuster d'assaig amb *De impura natione*, el qual analitza la Batalla de València i va iniciar l'anomenada “tercera via”) o Josep Villarrubia (que en l'actualitat és el President d'Estudis Locals de Bocairent), en un moment on el valencianisme pega un gir cap a l'esquerra. Ser valencianista durant els anys posteriors als IV Aplec va acabar per defenir un moviment antifranquista

²⁷ La frase era el final de la carta que li va enviar Joan Fuster a Joaquim Maluquer el mateix dia que l'Aplec a Bocairent. La carta es conserva en l'arxiu de Joaquim Maluquer a Barcelona.

²⁸ Les dos últimes frases de Joan Fuster les trobem també en una carta enviada per la vesprada d'eixe dia a Joaquim Maluquer a Barcelona.

i d'esquerres. Continuaran fent-se activitats valencianistes amb el Centre Excursionista com a referent, on es feien els cursos de valencià de la mà de Josep Villarrubia. També hi haurà actuacions musicals, teatrals o publicacions de revistes que mostren que el moviment valencianista a Bocairent no va decaure.

Pel que fa a nivell nacional, l'any següent es va intentar convocar de nou un aplec, el V, a la Vall d'Uixó. Però les traves del govern franquista foren que acabaren per avortar els intents de fer aquest aplec. Però vet aquí, que per aquest fet trobem una de les tradicions que avui encara perduren. Convocaren el darrer diumenge d'octubre la marxa a peu des de València fins a el Puig. En aquesta, el 1964, la delegació bocairentina participà. Aquesta marxa destaca per com es va celebrar. Per a garantir que es poguera fer la convocatòria es va pensar acudir al Puig mitjançant una processó. Traslladaren la imatge de la marededéu des del monestir fins a l'ermita de Sant Jordi. Enric Tàrraga ho reflexa a l'article de El Temps d'una manera molt clarificadora : “ *I ja ens tens allà, tots els comunistes portant la marededéu en romeria! Era molt bonic i curiós, perquè per allà on passàvem ens tocaven les campanes i tot!*”. El Puig, per tant, es va fer ja com a data fixa i cada any es feia una cosa diferent: tocar del monestir, altre un recital a la plaça, etc. Però, al 1968 es va prohibir acudir a la muntanya de El Puig, la qual havia estat pressa per la Guàrdia Civil. Però amb el parèntesi obligat que va provocar el règim feixista varen nàixer els Premis Octubre de la mà de Tàrraga i Rafa Esteve. Els Aplecs a El Puig es varen tornar a celebrar al 1977 i ja va ser en plena Batalla de València.

La força política d'aquest corrent nacionalista, el PSV, va acabar per desaparèixer de forma unànime, es va desaparèixer de manera quasi natural i sense que ningú es preocupara per la seva mort. El partit havia estat molt heterogeni i plural en els seus inicis, i pot ser açò, va portar a que aparegueren els problemes. El problema nacional no era el conflictiu sinó el lloc que havia d'ocupar en la societat valenciana. El PCE va augmentar el seu pes en la societat valenciana. Sobretot ho va fer a la Universitat de València on fins aquell moment, 1966-1967, el PSV havia sigut hegemònic. Aquest fet provocà però una competència forta entre les dos forces polítiques que es veurà completada, amb forces més esquerranes després del maig del 1968. La mort del PSV la trobem després d'aquesta data. Segons Eliseu Climent, la fi del PSV “*estava unit a la fi d'un cicle generacional, unit al maig de 1968, i que coincidirà també amb la desaparició del Sindicat Democràtic de la Universitat*”. Aquest Sindicat havia estat controlat pel PSV durant els anys de més auge del partit dins la Universitat de València. Una de les raons més freqüents a aquesta desaparició del partit és la seva vessant universitària exclusiva, a la seva joventut i sobretot, a la poca homogeneïtzació política del seus integrants.

5. Valoracions Finals

El IV Aplec que no es va poder celebrar a Bocairent va suposar, com be afirmen els protagonistes de l'època, una autèntica victòria moral. Una victòria moral que veia com la tasca que estaven portant a terme estava donant els seus resultats amb la mobilització del cos de la Guàrdia Civil per a fer un setge a tot el poble. El treball estava fent-se molt be, és cert. Les xerrades que feien els universitaris fora de la capital, amb l'ajuda dels contactes valencianistes als Centres Excursionistes, aconseguien traslladar fora de València el discurs nacionalista. Els quals aportaven una cobertura institucional que va ajudar a créixer el valencianisme. El discurs s'havia transformat respecte al valencianisme de la II República, i sense dubte, es varen apartar del discurs espanyolista al voltant del valencianisme folklòric de taronges, falles, bandes de música i poc més. Era un valencianisme que buscava tornar al País Valencià al lloc on li tocava, pretenia tornar la dignitat que havia estat tocada de mort pels agents feixistes.

Prompte, s'adonaren que la lluita que volien fer no era simplement cultural, de combatre al invasor solament escrivint amb la seva llengua. La creació del Partit Socialista Valencià responia a les ànsies dels joves universitaris de transformar la societat de dalt a baix. Es posaren a treball de manera seriosa i aconseguiren una gran influència a la universitat i poc a poc, anaren mostrant que el pes ja el trobaven a les comarques més valencianistes. Que casualment, solia coincidir amb uns percentatges de desenvolupament econòmic elevat respecte a altres comarques valencianes. No com ells voldrien, clarament, però anaven avançant de manera considerable. Era una generació que avui en dia encara ens pot donar moltes lliçons de com hem d'actuar i com hem de seguir combatent a la desmemòria, a l'espanyolisme, per a recuperar la dignitat del poble valencià. Anaven “fent país”, trencant els models franquistes oficials del que era ser valencià o no.

La victòria nacionalista davant les autoritats de la Governació Civil, amb la mobilització desmesurada de tanta Benemèrita, era una victòria amb trampa. Aquest fet representà a molts dels que no estaven polititzats o compromesos amb la cultura nacional, un fet evident de que si no volien estar envoltats de problemes no calia acudir a les seves xerrades. Però per contra, va fer adonar-se al espanyolisme, tant al feixista com el del PCE, que calia fer alguna cosa per a que no els “furtaren” el seu lloc. La desaparició del PSV mostra, d'una banda, com no va haver regeneració en la directiva (pot ser també pel seu xicotet àmbit d'actuació i de que no era el suficientment madur) i d'altra que, el PCE es va regenerar ràpidament i per la seva influència a l'àmbit estatal, va ocupar el seu lloc. Va ocupar el seu lloc ja que el valencianisme anava amb una clara desavantaja ja que el valencianisme modern estava naixent al voltant dels seixanta. Per tant, no hi havia una gran socialització i damunt, no comptaven amb una gran tradició valencianista com si que tenien els principatins. A la II República no es va arribar a aprovar l'estatut d'autonomia, però hi havia un corrent valencianista important i que, si s'haguera aprovat, pot ser avui parlariem d'una altra situació valencianista. Però

no fem història ficció perquè això no ens porta enlloc.

El que cal tenir clar, és que en aquella època el País Valencià començà a despertar d'un malson. Es despertaven de la mà de cançons de “Diguem no!” de Raimon, llibres com el de “Nosaltres, els Valencians” del mestre Joan Fuster, poemes com el “Assumiràs la veu d'un poble” de Vicent Andrés Estellès o amb pintades com la de “Valencians unim-nos!”. En definitiva, es posaren en peu de guerra per a que els valencians pogueren decidir el seu propi futur amb tres eixos bàsics com era el de la justícia social, l'alliberament nacional i la integració dins dels Països Catalans. Però no varen poder contrarestar de la igual manera els atacs durs de l'estat franquista (i posteriorment de l'estat espanyol “democràtic”), de l'església castellanitzada, dels sectors econòmics que no volien saber-ne res d'ells, per descomptat de la premsa, dels partits espanyols com el PSOE i el PCE que intentaren que el moviment no es fera més gran per a no eixir ells perjudicats, etc.

Era un combat contra mil enemics possibles, que no guanyaren però que no varen aconseguir acabar amb ells. I prova d'això és l'Esquerra Independentista de València (amb organitzacions juvenils, sindicats universitaris, organitzacions obreres, repressives i polítiques (PSAN, Endavant, CUP)), partits nacionalistes com el Bloc Nacionalista Valencià (tot i que s'ha enfilat per la tercera via definitivament), centres socials on es lluita per la cultura arreu del territori, organitzacions civiques culturals com Acció Cultural del País Valencià. En definitiva, avui en dia trobem el que els valencianistes dels seixanta varen sembrar.

Uns valencianistes com els de Bocairent, que tenien unes altres perspectives de futur i que amb el temps es varen desencantar per aquesta opció valencianista política. La seva posició al voltant del valencianisme era purament cultural. Una llàstima que molta gent vàlida com ell, i a la seva tasca valencianista ens referim, acabara per desviar-se per uns altres indrets de la societat que ens han allunyat tant. Marcel·lí manifestava que és erroni mesclar la cultura i la política. És cert, és un error tenir que mesclar la política i la cultura, però com forme van mostra els valencianistes del seixanta, si no lluitem per la nostra cultura des de tots els àmbits, fins i tot políticament, s'acabarà per exterminar amb ella. El camí està ben clar i la història també, cal fixar-nos amb aquestos grans valencianistes que encara aguanten molt d'ells, per adonar-nos que el camí és llarg però possible. I que avui estem com estem gràcies a ells.

Qui diria fa 50 anys que el valencià es podria donar a l'escola? Qui diria que podríem tenir mitjans de comunicació amb la nostra llengua? Que tingueren representants nacionalistes a unes pròpies Corts Valencianes? Que hi hauria cada vegada més grups musicals que canten amb la nostra llengua? Que continua fent-se Aplecs per a reivindicar la unitat nacional del país? N'és clar que la situació actual no és la correcta, però estem cada volta més a prop d'aconseguir el que somiaven els joves i intel·lectuals d'aquella època.

Per aconseguir els nostres objectius, els dels fidels a la terra com apunta la cita de Josep Guia, el primer que haurem de fer es recuperar la nostra història i acabar amb l'analfabetisme que encara hi ha al voltant de la nostra entitat. Per a aconseguir-ho no cal inventar-nos independentistes on no hi havien, ni tampoc valencianistes catalanistes on tampoc hi ha. Cal recuperar aquell esperit que hi havia per saber, on les xerrades dels Centres Excursionistes sempre trobaven a públic amb ganes de saber, d'aprendre. Cal aconseguir que el país desperte i es mobilitze, que es fagen debats sobre nacionalisme com els que Damià Mollà feia en el seu temps. En definitiva, cal tornar a plantar-li cara a la desmemòria, contra l'analfabetisme com ho varen fer en aquella època els valencianistes del seixanta.

6. Bibliografia

- FERRE i TRILL, XAVIER. *Abans i després de “Nosaltres els valencians” moviment de construcció nacional als anys seixanta*. Barcelona, Editorial Curial, 2001
- FERRE i TRILL, XAVIER. *Excursionisme i consciència nacional valenciana als primers anys seixanta*. Article Publicat a la revista ESTUDIS I RECERQUES.
- MOLLÀ, DAMIÀ; MIRA, EDUARD. *Deimpuratione*. Reial Monestir de Santa Maria de la Valldigna, 2006
- CADENES, NÚRIA; El camí ja és ben sabut. EL TEMPS. 3 de Novembre del 2009
- BENITO SANZ, MIQUEL NADAL; *Tradició i modernitat en el valencianisme : (1939-1983)*. València, Tres i Quatre 1996 [*La fotografia de la portada s'ha extret d'aquest llibre*]
- CALABUIG, PAU; Un poble de progrés i llibertat: el valencianisme cívic i polític a Bocairent. Número 4 de la Revista Trames amb el títol “CARDAORS I VALENCIANS”, Bocairent. 2007
- SOLER, A; PUERTO, JA; Història de Bocairent, Ajuntament de Bocairent, 2003
- GUIA, JOSEP; *Significació de Joan Fuster*, Revista Barcella número 17. Octubre 2002. Banyeres de Mariola
- CORRESPONDÈNCIA DEL JOAN FUSTER
- Pàgines web:
 - <http://www.vilaweb.cat/noticia/3644409/noticia.html> - Notícia sobre l'homenatge als primers valencianistes que feren el I Aplec de Lliria
 - <http://blocs.mesvilaweb.cat/vicentgalduf/cat/3729> - Blog homenatge al I Aplec de la Joventut del País Valencià
 - <http://www.uoc.es/humfil/1939/ballester2.html> -El feixisme i la cultura catalana al País Valencià a la postguerra: a propòsit d'un procés de folclorització i d'eliminació

7. Agraïments

En primer lloc, m'agradaria agrair l'ajuda de Josep Villarrubia al voltant d'aquest treball. Ajudant-me a trobar la bibliografia necessària, així com posar-me en contacte amb testimonis directes com Marcel·lí Sempere i d'altres valencianistes cardaors com Damià Mollà. En segon lloc, agrair a Marcel·lí Sempere haver-me parlat sobre el IV Aplec. En tercer lloc, agrair-li a Damià Mollà la xarrada que varem fer al voltant de les seves vivències al voltant del valencianisme. En quart lloc, agrair a Pau Calabuig les seves recomanacions bibliogràfics i de testimonis també, així com el seu article. A Elies de Bastida, tot i que no quedarem al final, la xerrada per telèfon va ser molt gratificant. I com no, a Josep Guia per recomanar-me en qui parlar i per haver-me dit alguna anècdota i haver-me facilitat també bibliografia. Per últim, a Núria Cadenas per haver-me donat el contacte amb aquelles persones que volia fer-ho i perquè el seu article que va realitzar a El Temps em va servir de guia.

València - Bocairent, Gener 2010

Gràfic 1 . Relació de militants del Partit Socialista València entre el 1964 – 1968

RELACIÓN DE MILITANTES DEL PSV (1964-1968)
<i>PSV: tots els noms.</i>
Màxim Albella (Castelló de la Plana), Vicent Alberó i Silla (València), Fina Alberola i Carbonell (València), Lluís Albert i Escorihuela (Alcàsser), Josep Vicent Alonso i Gil (València), Vicent Álvarez i Rúbio (València), Cèlia Amorós (València), Manuel Ardit i Lucas (València), Vicent Arrue (València), Ricard Avellan i Aguado (l'Alcúdia), Lluís Avinyó i Escorihuela (Alcàsser), Joan Bartrina (València), Joan Baptista Bermejo i Frígola (Cullera), Josep Lluís Blasco i Estellés (Sagunt), Joan Bolufer i Andrés (Cullera), Francesc Bonet i Llopis (Sueca), Benjami Bono i Aguilar (Atzeneta d'Albaida), Francesc Bosch i Bosch (València), Vicent Burriel (València), Just-Antoni Calatayud (Carcaixent), Francesc Candela i Escrivà (Gandia), Manuel Casesnoves Soldevila (Xàtiva), Anna Castellano i Vilar (València), Andreu Castillejos (Elx), Vicent Caurín i Roman (València), Vicent Chanzà (Alcàsser), Josep Chaqués (Almussafes), Eliseu Climent i Corberà (Llombai), Rafael Climent i Cabrera (Alcoi), Adela Costa (Gandia), Alfons Cucó i Giner (València), Fèlix Estop (Castelló de la Plana), Guillem Fabregat (Castelló de la Plana), Albert Ferrer i González (València), Joan-Enric Garcés i Ramon (València), Joan Ramon Garcia i Castejon (Elx), Manuel Garcia i Garcia (Paterna), Adolf Garcia i Molina (Xàtiva), Rafael Garcia i Ramon (Xàtiva), Ricard Garrido i Cruanyes (València), Mari Genís i Llàcer (Alcàsser), Emili Giménez i Bou (Cullera), Josep-Àngel Gironés i Muñoz (Ontinyent), Enric Jordà, Josep Laguarda, Josep Llàcer (Gandia), Francesc Llàcer i Escorihuela (Alcàsser), Josep Maraldez (Elx), Fermi Marco i Marco (Borbotó), Josep-Vicent Marqués (València), Florencio Martín i Valero, Josep Martínez i Garcia (València), Ferran Martínez i Navarro (València), Miquel Mataix (Alcoi), Rafael Menezo i Rozalén (Castelló de la Plana), Mari Carme Mira i Casterà (València), Joan-Francesc Mira i Casterà (València), Valerià Miralles i Ortola (Pego), Domingo Molinero i Zapata (Zamora), Antoni Moll i Mengual (Vall d'Ebo), Vicent Moragrega i Martínez (Castelló de la Plana), Jacobo Muñoz (València), Gregori Naval (Sueca), Ramon Navarro i Bonet (Sueca), Víctor Navarro i Brotons (València), Francesc Navarro i Estellés (Nàquera), Joan Baptista Nicolau i Colom (Cullera), Santiago Ninet i Casanovas (Sabadell), José Antonio Noguera i Puchol (València), Lluís Pastor (Llombai), Carles Paulo i Romeu (València), Josep Payà i Gassent (Gandia), Manuel Penyalver, Joan-Josep Pérez i Benlloch (València), Josep Pérez i Casado (Nàquera), Ricard Pérez i Casado (Nàquera), Antoni Perez i Gil (Beniarbeig), Joan Pla i Garcia (Cullera), Ramiro Pla i Pérez (Xàtiva), Josep Puertas i Domingo (València), Quartero Iborra (Alacant), Rosa Raga i Gil (Catarroja), Artur Ramon i Fos (Sueca), Jaume Reig i Vidal (València), Tomàs Ribera (Castelló de la Plana), Josep Rodrigo i Huerta (València), Emili Rodríguez i Bernabeu (Alacant), Josep Jaime Romà (València), Rafael Rosselló (Alcàsser), Josep M. Rotger i Cerdà (Ciutat de Mallorca), Ferran Sanchis i Cardona (Castelló de la Plana), Francesc Santacatalina i Alonso (l'Alcúdia), Amadeu Sellés (Alcàsser), Carmel Sendra i Martínez (Pego), Èlia Serrano i Alonso (Dènia), Lleonard Silvestre i Artal (Cullera), Enric Solà i Palerm (València), Enric Tàrrega i Andrés (Xirivella), Salvador Tomàs i Muntó (Alcoi), Manuel Torrecillas i Blanco (Cadis), Joan Tudela i Beneyto (Alcoy), Alfons Tudela i Montañés (Torrent), Joan Valor (Alcoi), Pablo Varela (Cuba), M. Teresa Vela (València), Vicent Ventura i Beltran (Castelló de la Plana), Miquel Vilar i Devís (Benimàmet), Pedro Zamora (Conca), Ferran Zurriaga i Agustí (Olocau).
<i>Fuente: "El Temps" n° 72, 4 noviembre 1985.</i>

Gràfic 2. Senyera del I Aplec de la Joventut del País Valencià

Gràfic 3. Crida del I Aplec de la Joventut del País Valencià

Els joves de València criden els joves tots del País Valencià.

Els cridem per ajuntar-se en un aplec de coneixença, d'amistat, de germanor. Perquè cal conèixer-nos tots els qui sentim la valencianitat amb força de contemporaneïtat exigent; és a dir, no sols com unes idees i uns sentiments romàntics, sinó, més encara, com una tasca urgent i enamorada.

Té necessitat de nosaltres el recobriment de la personalitat del País Valencià, la nostra llengua, el nostre art, la nostra economia, el nostre estil de fer història, les nostres possibilitats cara a la nova Europa.

Per tot això, res primer que conèixer-nos; unir-nos, donar-nos les mans, recontar afanys, intercanvis entusiasmes.

I això farem a Llíria el diumenge 16 d'octubre. Llíria, un dels trossos més fermes i més vius de la nostra geografia, antiquíssima i joves geografia de la Dama d'Elx. Les ales de l'arcàngel sant Miquel, les fondes arrels de l'urbs edetana, les pedres velles de la Sang o de Santa Maria de l'Assumpció, les aigües de l'estany de Sant Vicent, ens donaran llavor i llum, caliu i saba, força al nostre ossam i ardidedsa al nostre esperit.

Jove valencià...a Llíria.

Gràfic 4. Senyera del II Aplec

Gràfic 5. Crida al II Aplec de la Joventut del País Valencià d'Alcoi

Alcoi, la valencianíssima ciutat, centre industrial de gran prestigi, va a ser ara objecte de la nostra visita. El treball i la perseverança són els atributs d'aquest poble que un terreny accidentat ha sabut alçar i mantindre potents manufactures, ferm bastiment d'una sòlida economia, poble que amb l'organització de les seues famoses festes de moros i cristians posa en relleu també un esperit d'unió i germanor admirables.

Treball i perseverància unió i germanor, magnífiques virtuds que els joves de les terres valencianes deuen posseir, prenent exemple del poble alcoià. Admirant les imponents muntanyes que encerclen Alcoi, els aprofitats rius que volten la ciutat, la joventut podrà intercanviar idees sobre la possibilitat que la seua atracció estiga influenciada pel deber de practicar aqueixes virtuts i estrenyent més i més els lligams, fer patent el desig de contribuir a l'enlairament de la nostra terra, aportant la nova saba al vell tronc, per aconseguir el seu redreçament.

Els joves de lo Rat Penat, esperem veure'ns acompanyats en aqueix dia per tots els altres joves que senten inquietuds espirituals i ànsies de cultura. Amb els braços oberts els acolliran germanívolament.

Gràfic 6. Crida del III Aplec de la Joventut del País Valencià

Castelló, en altre temps, seu de l'intel·lectualitat valenciana, vos acollirà amb la seua tradicional hospitalitat en aquesta diada de Germanor. La capital de les comarques del nord del País Valencià, comarques tan valencianes de llengua i esperit, com són el Maestrat, Tinença de Benifassà, la Plana, etc. És la que conserva més viu el llenguatge i els costums. El procés d'industrialització, amb l'afluència de gent foranes i l'aparell burocràtic de tota capital de província no han pogut esborrar-li aquest caràcter. Ensem que una estada agradosa, que us desitgem de tot cor, voldríem que aquest contactes fossen motiu per conèixer-nos millor i treball pels nostres ideals en favor de la Terra i la restauració de la nostra cultura.

Gràfic 7. Crida del IV Aplec de la Joventut del País Valencià

Enguany ens trobarem a Bocairent. I la convocatòria - no cal dir-ho té e mateix sentit i la mateixa ansietat de sempre: una afirmació de fe en el nostre poble. No som uns il·lusos ni uns romàntics. Hem mirat la realitat cara a cara, i sabem que el camí és difícil, i difícil l'empresa. Però també sabem que no hi ha una altra eixida. O bé els valencians recobrem el domini i l'estímul de les nostres energies col·lectives, o cada dia quedarem més diluïts i més enfagats en la despersonalització i en el provincianisme. És una qüestió de vida o mort: de vida o mort, precisament, "com a poble". I el poble que som ha de triar. Nosaltres ja hem triat: ni volem ni podem resignar-nos a l'ablúvia servil, a la traïció, a les renúncies oprobioses. I aspirem que els valencians, tots els valencians, trien allò que nosaltres hem triat: l'opció de la dignitat i l'honradesa. Víctima de rutines imposades i d'opressions adulteradores, el nostre poble va oblidant que és "un poble": corre perill de perdre la consciència de ser el que és. I aquesta és la missió que hem assumit: la de tornar-li la consciència, la seua consciència, de ser "poble". Que, en tornar-li la consciència, li tornarem també la bandera i l'esperança. Tenim fe en ell, en nosaltres mateixos, que som poble. És una fe segur i eterna. A Bocairent - com ahir a Lliria, a Alcoi, a Castelló de la Plana - reiterarem el nostre compromís comunitari de seguir treballant en aquesta direcció. En el moment actual del País Valencià, els camps estan ben definits: més definits que mai. Nosaltres obrim el nostre a tots els valencians de bona voluntat. El futur, la llibertat i la justícia son els nostres aliats. Us esperem a Bocairent!

Gràfic 8. Carta de Joan Fuster a Joaquim Maluquer.

T'abraça

Joan

Difon les notícies!

125

Joan Fuster a Joaquim Maluquer

[Sueca], 5-XI-63

Benvolgut Quim:

Dimenge dia 27 vaig escriure un parell de cartes. No me n'has dit res, però suposo que les hauràs rebut. Avui torno a escriure't per explicar-te amb una mica de detall els incidents de l'Aplec.

Més o menys, el que et deia en les notes del dia 27 és l'essencial. Les precisions que puc afegir-te ara són merament anecdòtiques. Sembla que la maniobra contra l'Aplec té el mateix origen que les anteriors que hem sofert: o que he (en singular) sofert —els mateixos individus que van muntar l'ofensiva contra el meu llibre. Aquests bons senyors, quatre o cinc dies abans de l'acte, se'n van assabentar —i van llegir la meua "crida". Va ser la "crida" allò que va treure'ls de polleguera. Presos d'una virtuosa indignació, digna de millor causa, van adreçar-se al Governador Civil de la Província, a instar-li que prengué les mesures pertinents. El "poncio" quedà parat i esbalaït. No s'ho esperava. Com! Ell es pensava que un "aplec" (pronunciat així) era una reunió de gent "per cantar" (sic), i resultava que no!

[Carta mecanografiada. Arxiu Joaquim Maluquer, Barcelona.]

Ja m'ho explicaràs en detall. Et felicito pel teu capteniment: has de reconèixer que actues diferent ara de fa dos anys.

502

503

Intolerable! Agafa el telèfon i reclamà el president del Rat-Penat. Tèbnicament, l'aplec és organitzat per la Joventut del Rat. En aquest cas ho era per la Joventut del Rat en col·laboració amb l'Acció Catòlica de Bocairent. El Governador va obsequiar el president del Rat amb un "rapapolvo" furiosíssim. "Que sean valencianistas, pasas; pero catalanistas, eso sí que no! Esos hijos de puta que quieren separar Valencia de Castilla para someterla a Cataluña". "Y ese Fuster..." Etc. El pobre president del Rat, que és un bon xicot però que no té pasta d'heroi (no li ho reproxo: jo tampoc no en tinc), com que veia tan irritada "la primera autoridad de la provincia", va oferir-se a suspendre l'acte. "No se preocupe; de eso me encargaré yo", li contestà l'altre. Contestà això o una frase semblant. Potser una frase més ambigua, perquè els organitzadors no van interpretar-la com una amenaça de suspensió manu militari. El fet és que diumenge dematí, les caravanes es dirigiren a Bocairent. De València sortiren 4 autocars; 2, de la comarca d'Alcoi, i 1 de la de Castelló. El número de turismes i de furgonetes era molt elevat, i els que acudien en moto o en vespa, més encara. La

¹ Es refereix a Joan Segura de Lago (Algemest, 1911-València, 1977). Llicenciat (1940) i doctor (1966) en Arquitectura, emplaçat oficial d'Algemest (1949-1972) i president de la societat cultural La Rat Penat (1962-1971). Fou autor de *La representación de la catedral de Valencia* (1971). Sotassignà a favor de la campanya de "Més de 20.000 valencians, seguint les directrius del Consell Vaticà II, demanen l'ús de la seta llengua als actes religiosos". També sotassignà el manifest del vuit d'abril de 1970, promogut per l'Arcneu Mercantil de València—per mitjà del seu president, Julio Pérez González— a favor de la introducció del valencià a l'ensenyament.

concentració, enguany, pot calcular-se en unes 500 persones, sense comptar-hi els indígenes (de Bocairent i pobles adjacents), xifra important. Potser en serien més de 700, segons les opinions dels optimistes. L'afluència dels "apleguistes" a Bocairent era gradual i animada. A uns 3 kms. de la població, però, es trobaven amb les primeres forces de la Benemèrita. Un capità i uns números comminaven els excursionistes a tornar-se'n enretre. Els "números", per cert, anaven armats amb metralletes. Quan algun dels viatgers es mostrava una mica impertinent, les metralletes eren exhibides en posició agressiva. "Si ustedes van a la manifestación, no pueden pasar", deien els "civils". Si algú insistia a passar-hi, al·legant la necessitat familiar o comercial d'entrar a Bocairent, els guàrdies prenen nota del nom i de la matrícula del vehicle. Des del lloc on feien parar la gent fins a Bocairent, a cada cent metres hi havia una patella. El poble era materialment pres per aquesta mena de funcionaris de l'Estat. Hom calcula en 150 els guàrdia-civils mobilitzats. N'hi havia de petrot. Els "apleguistes" van desviar-se de Bocairent. La majoria es van dispersar. Un grup basant dens es va reunir al poble de Gavarda, i allà van dinar i fer gresca. En arribar a casa, tothom s'ha dedicat a esbombar-ne la notícia. Abans d'ahir, encara—quan jo vaig ser-hi—, a València no es parlava d'altra cosa. En un ambient com el d'aquí, tan plàcid, això ha estat una campanya estentòria. Com que jo no havia acudit a Bocairent—per una sèrie de raons que ja t'explicaré—, va córrer de seguida el rumor que havia quedat detingut en el meu domicili, confinat a Sueca i no sé quantes coses més. Com que En Raimon també

s'havia despistat, una llegenda similar havia estat forjada entorn seu. Vol dir-se, doncs, que la xafareria promoguda pel senyor Governador amb la seva decisió ha estat fabulosa. I la gràcia és que la repetida "primera autoritat provincial" no pot prendre mesures coercitives contra ningú, ni les ha preses. Tot havia estat preparat dins la més estricta legalitat: l'aplec havia de celebrar-se amb els permisos governatius prèviament concedits. L'única cosa que ha fallat és la "crida". El full de la "crida" havia estat editat a Castelló de la Plana,² perquè allà la censura és més benèvola. Fa un parell d'anys, la censura de València no autoritzà la "crida" de l'aplec, i hom va decidir d'imprimir-la a Castelló, on hi havia més facilitats. Així s'ha fet cada any, després. I enguany, tots ens pensàvem que havia estat així. Però no. Ara resulta que l'impressor s'havia oblidat de complir el tràmit. Segurament, doncs, hi haurà una multa per haver editat el paper sense la corresponent vènia de la censura. És rota l'excusa legal que poden tenir per sancionar-nos. La multa recauà, o sobre l'impressor, o sobre el Rat-Penat que n'és l'"editor", o sobre mi, que firmo el pamflet. De moment encara no s'ha rebut cap comunicació de la penallitat. Afortunadament, la multa ha de venir del

² A través de Ferran Sanchis Cardona (Castelló de la Plana, 1935). Secretari i president del Centre Excursionista de Castelló respectivament entre 1955 i 1963 i 1968-1976. Secretari de la Fundació Huguet (1962-2002) i actual vicepresident. Impulsor d'activitats valencianistes als anys cinquanta com va ser l'exposició del *Diccionari Català-Valencià-Balear* a Castelló el març de 1956 i l'organització del III Aplec de la Joventut del Rat Penat el 1962 amb la col·laboració del Centre Excursionista de Castelló.

"ponció" de Castelló, i no de l'indignadíssim de València. Això fa preveure que la xifra no serà gaire alta. De tota manera, cal esperar que sigui d'uns quants milers de pessetes. I haurem de fer una col·lecta per pagar-la. Si és així, ja t'escriré novament, perquè em recapitis algun centim. Això a banda, els resultats de tota la peripècia em semblen positius. Els nois s'han sentit molt "honrats" en veure que han merescut una atenció "militar" de les autoritats. Tothom està molt excitat. Si vols, serà una excitació pueril. Però molt explicable. Mai no hi havia passat res de semblant, acf. L'última —i també la primera— vegada que els "valencianistes" van arribar a provocar una certa intervenció de la força pública va ser l'any 1907, a conseqüències de la Sol·licitud Catalana.³ I encara aleshores la cosa es va resoldre a base de mitja dotzena de guàrdies. Ara l'incident ha tingut un volum més considerable, i els "valencianistes" d'avui eren "catalanistes". Tampoc d'engà que s'ha acabat la guerra, mai no havien sortit al carrer —i menys en un poble— tants "numeros", per un motiu polític. Si l'Aplec s'hagués celebrat, potser no hauria

³ Moviment polític de reivindicació nacional (format per carlins, antics republicans unitaristes, catalanistes regionalistes i republicans catalanistes) fundat l'any 1906, com a resposta a l'incendi de la redacció del semanari *Ca-Cat* i de *La Veu de Catalunya*, per part dels militars espanyols, i la promulgació de la Llei de Jurisdiccions de 1905; la votació contrària d'aquesta llei per part dels diputats catalanistes a les Corts espanyoles fou causa d'homenatge públic el 20-V-1906. Aquest moviment tingué activitat fins a 1908, a causa del debat sorgit, per part dels republicans catalanistes i els regionalistes de la Lliga, amb motiu de l'aprovació del projecte de pressupost de cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

tingut uns efectes tan "emocionants" per a la gent. Ni hauria estat tan comentat per l'element no-nostre. En fi... Això és el que hi ha. Valgui l'informe. Fes-lo córrer. De moment no hi ha hagut cap conseqüència desagradable.

Records i abraçades

Joan Fuster

Escritu-me.

126
Joan Fuster a Joaquim Maluquer

[Lleca], 20 nov[embre]63

Benvolgut Quim:

He rebut les teves últimes cartes. No t'he escrit abans, perquè treballo a maxes forçades, ara, a fi de venir a Barcelona, per Santa Llúcia, amb un mínim de papiers confeccionats per als nostres editors. Un d'ells serà —ja el tinc definitivament enllestit— l'"Agenda pública". Crec que, si la censura el deixa passar, constituirà un llibret d'una certa atracció per al públic. Ara bé: tenia interès a acabar l'"Agenda" —i hi he sacrificat d'altres treballs de més compromís i més urgents— perquè vull utilitzar-la com a argument en les nostres pròximes converses sobre el problema editorial. Argument que ja pots imaginar-te: "És que en Pla i jo ens hem de passar la vida escrivint sense que els nostres llibres arribin a imprimir-se mai, etc. etc.?" Ja fa més d'un any que el nostre "tinglado" hauria d'haver començat a treballar: projectàvem la primera sortida per a octubre; després l'ajornàrem per a Nadal; ara... Jo portaré una "solució", que no sé si us plaurà, ni sé fins a quin punt serà realitzable. És, en línies gene-

[Carta mecanografiada. Arxiu Joaquim Maluquer. Barcelona.]